

ФІСКАЛЬНІ РЕГУЛЯТОРИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ

Б. І. Колісник,

к. е. н., заслужений лісівник України, начальник Волинського обласного управління лісового та мисливського господарства

У статті викладено проблеми існуючої системи оподаткування лісокористування та обґрунтовуються пріоритети її вдосконалення. Розглянуто динаміку і регіональний розріз надходжень зборів за використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду. Викладено пропозиції щодо розширення податкової бази у лісогосподарському комплексі, що не призведуть до зменшення ефективності функціонування його господарських ланок.

In the article the problems of the existent system of taxation of the use of forest resources and priorities of its perfection are expounded. A dynamics and regional cut of receipts of collections is considered for the use of forest resources and use by lot lands of forest fund. Suggestions are laid out in relation to expansion of tax base in a wood economic complex, that will not result in reduction of efficiency of functioning of his economic links.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Серед важливих завдань національної лісової політики є вдосконалення системи фіскального регулювання усіх процесів, що пов'язані з відновленням, використанням та переробкою лісових ресурсів з метою переходу у перспективі на засади самоокупності діяльності усіх суб'єктів господарювання в межах лісогосподарського комплексу. Від того, які фіскальні регулятори ляжуть в основу сучасної ринково орієнтованої системи перерозподілу фінансових ресурсів у даній сфері діяльності в значній мірі залежатиме ефективність управління процесами лісовідновлення та лісорозведення, деревообробки та використання ресурсів лісу недержавного походження. Фіскальні методи можуть відіграти важливу роль і у вирішенні проблеми формування прозорого ринку лісопродукції, стимулювати інвестиційні процеси та підвищити інтенсивність впровадження передових технологій на усіх стадіях відтворювального процесу. Додаткового вивчення потребують пропозиції щодо перегляду розмірів попенної плати з врахуванням величини ренти, яка створюється при використанні деревини внаслідок того, що на вартість цієї де-

ревини вагомий вплив справляє природний чинник та значний часовий лаг між посадкою лісу та його стиглістю. Правового та методичного оформлення потребує й розробка інструментарію оподаткування земель лісового фонду виключно на диференційованій основі. Необхідно також чітко визначитися в питаннях міжбюджетних відносин щодо розподілу плати за спеціальне використання лісових ресурсів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Обґрунтуванню проблеми удосконалення механізму фіскального регулювання природокористування присвячена значна кількість наукових праць та публікацій відомих громадських діячів, вчених та науковців, таких як Б. Буркинський, Б. Данилишин, С. Харічков, В. Кравців, М. Хвесик, В. Міщенко, В. Трегобчук, Є. Хлобистов, І. Бистряков, В. Данилюк, М. Римар, В. Бондар, О. Врублевська, В. Піхоцький та багато ін.

Проблеми вдосконалення методів фіскального регулювання діяльності суб'єктів господарювання лісогосподарського комплексу піднімають в працях авторитетні вітчизняні вчені, такі як

Ю. Туниця, Я. Коваль, Є. Мішенін, Я. Дяченко, В. Паламарчук, А. Бобко, О. Голуб, І. Антоненко, В. Піхоцький, О. Фурдичко, В. Бондар, І. Лицур, І. Юхновський та ін. [1—9]. Значну увагу вони приділяють посиленню рентної орієнтації оподаткування лісокористування та наголошують, що лісоресурсні платежі мають виступати основним інструментом стимулювання раціонального лісокористування і засобом лісовідновлення та охорони лісів. Деякі з них переконані в тому, що повинно зберігатися і бюджетне фінансування лісовирощування, яке зумовлене відсутністю в даний час ринкової інфраструктури, відповідної економіко-правової бази для вільного товарообміну продукції лісовирощування, різних платних послуг, пов'язаних з використанням лісу в соціально-культурних цілях. Бюджетне фінансування лісовирощування має зберігатися і на підприємствах лісового господарства, зосереджених у суворих умовах (степ, окремі райони лісостепу), надмірно виснажених лісах з незначними обсягами лісоексплуатації, а також в лісах природоохоронного призначення, де рубка лісу з екологічних міркувань заборонена. А на думку інших дослідників, потрібно підвищити розмір плати за спеціальне використання лісових ресурсів та поширити її на заготівлю деревини у процесі рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства, а також фінансувати видатки на лісове господарство в межах надходжень попенної плати через спеціально створений фонд розвитку лісівництва. Наявність значної кількості наукових праць з даної проблематики свідчить про надзвичайну важливість вирішення проблем фіскального регулювання економічної діяльності лісогосподарського комплексу.

НЕВИРІШЕНА РАНИШЕ ЧАСТИНА ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

В той же час залишається ряд положень, що не знайшли достатнього наукового обґрунтування. Адже конкретні заходи щодо вдосконалення фіскального регулювання процесів у даній сфері діяльності повинні базуватися на вивченні тенденцій та закономірностей надходження збору за спеціальне використання лісових ресурсів та користування ділянками лісового фонду, а також його частки у загальній сумі сплачених зборів за спеціальне використання природних ресурсів до бюджету. Додаткового обґрунтування потребують заходи щодо розширення бази оподаткування, а також вдосконалення механізму стягнення попенної плати. Недостатню увагу приділяється вивченню можливостей залучення додаткових джерел наповнення місцевих бюджетів за рахунок розширення податкової бази.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Вирішення завдання вдосконалення оподаткування лісокористування на національному та регіональному рівнях є одним з пріоритетів національної лісової політики. Це передбачає проведення додаткового аналізу та обґрунтування основних тенденцій надходження зборів за спеціальне викорис-

тання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду; заходів щодо посилення рентабельності орієнтації оподаткування лісокористування; механізмів посилення впливу територіальних громад на процеси освоєння лісоресурсного потенціалу. Важливо також, щоб фіскальне регулювання не набуло ознак надмірного податкового тиску на діяльність суб'єктів господарювання лісогосподарського комплексу, а навпаки, стимулювало до раціоналізації процесів у даній сфері на інтенсивній основі. Тому основна мета даного дослідження і полягає в науковому обґрунтуванні напрямів вирішення викладених проблем.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Україна не відзначається високим рівнем лісистості. Тим актуальнішою для неї є проблема збереження та нарощення лісоресурсного потенціалу. Основним джерелом наповнення державного та місцевих бюджетів за результатами роботи сфери лісового господарства, крім традиційних податків (ПДВ та податок на прибуток), є збір за спеціальне використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду, об'єктом його адміністрування є лісові ресурси деревинного походження державного та місцевого значення.

На даний час плата за лісокористування має формальний характер. Не всі ресурси лісу є платними, а діючі такси на деревину, що відпускається на пні, не відшкодовують затрат на її відтворення. Не відображають фактичної вартості ціни на лісоматеріали, тому що в їх собівартості закладено низький рівень плати за деревину на пні, оскільки основну частку ренти присвоюють приватні підприємницькі структури.

Такси збору за спеціальне використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду встановлюються для відпуску будь-яким заготівельникам деревини лісових порід на пні в порядку рубок головного користування, інших рубок (розчищення ділянок лісового фонду, вкритих лісовою рослинністю, у зв'язку з будівництвом гідрозулів, доріг тощо) і на заготівлю живиці. У разі здійснення рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства (рубки догляду за лісом, санітарні рубки, рубки у зв'язку з реконструкцією малоцінних молодняків і похідних деревостанів, прокладанням просік, створенням протипожежних розривів тощо, лісовідносні рубки в деревостанах, що втрачають захисні, водоохоронні та інші корисні властивості), такси застосовуються під час відпуску деревини заготівельникам, які не є постійними лісокористувачами, а також постійними лісокористувачами, які проводять ці рубки за рахунок коштів, одержаних від інших видів діяльності [8, с. 60—61].

Такси на деревину лісових порід, що відпускається на пні, застосовуються з урахуванням розподілу лісів за лісотаксовими поясами та розрядами, а саме: а) розподіл лісів за лісотаксовими поясами: до першого поясу належать ліси, за винятком лісів Закарпатської, Чернівецької та Івано-Фран-

ківської областей і лісів гірської зони Львівської області; до другого поясу належать ліси Закарпатської, Чернівецької та Івано-Франківської областей і ліси гірської зони Львівської області; б) розподіл лісів за лісотаксовими розрядами: лісотаксові розряди встановлюються для кожного кварталу (урочища), виходячи з відстані між центром кварталу і найближчим нижнім складом лісозаготівельника, до якого деревина вивозиться безпосередньо з лісосіки, або пунктом відвантаження деревини залізницею.

Відстань (пряма) від центру кварталу (урочища) до нижнього складу або пункту відвантаження деревини залізницею визначається за картографічними матеріалами і може корегуватися залежно від геоморфологічних умов місцевості за такими коефіцієнтами: у лісах з рівнинним рельєфом — 1,10; у лісах з горбистим рельєфом або в лісах, понад 30% площі яких зайнято болотами, — 1,25; у лісах з гірським рельєфом — 1,50.

На деревину вибіркових рубок головного користування такси знижуються на 20%, а вибіркових рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства та вибіркових інших рубок, — на 30%. Знижки у відсотках обчислюються з кожної такси окремо. До великої деревини всіх великих порід належать відрізки стовбура (у верхньому перетині без кори) діаметром від 25 см і більше, до середньої — діаметром від 13 до 24 см, до дрібної — діаметром від 3 до 12 см. До дров'яної деревини належать сортименти, які можна використовувати для технологічних потреб, а також не придатні для промислової переробки (дрова паливні). На дров'яну деревину для технологічних потреб встановлюється плата в розмірі 25% такси на ділову дрібну деревину відповідної лісової породи. Такси на ділову деревину всіх лісових порід встановлено без урахування кори, а на дров'яну деревину решти лісових порід — з корою.

Такси на ліквід із крони застосовуються в розмірі 40%, а на порубкові залишки, що мають збут — 20% від таксу на дров'яну деревину відповідної лісової породи. Рада Міністрів АРК, області, Київська і Севастопольська міські державні адміністрації за поданням державних органів лісового господарства можуть у межах сум, що надходять до бюджету АРК та місцевих бюджетів, знижувати таксу на деревину залежно від втрат нею технічних якостей (сухостійна, пошкоджена пожежею, комахами, грибовими хворобами, а також унаслідок бурелому, вітровалу). У разі застосування конкурсних умов реалізації лісових ресурсів збір за них встановлюється не нижче чинних такс. Розмір орендної плати визначається за узгодженням сторін у договорі оренди, але не нижче чинних такс [8, с. 63].

Аналіз тенденцій зміни суми сплати збору за спеціалізоване використання свідчить, що, починаючи з 1999 року, спостерігається поступальне та ритмічне зростання надходжень цього збору. Так, у 2006 році його величина становила 99,1 млн грн., що у 2,2 більше,

ніж у 1999 році (рис. 1). Це пов'язано з тим, що Кабінет Міністрів України неодноразово переглядав ставки плати за деревину на пні у зв'язку з інфляційними процесами, також поступово зростали й обсяги заготівлі деревини.

Крім того, посилюється державний контроль за цією сферою діяльності, зокрема, встановлено законодавчі обмеження на сировинний експорт, підвищено прозорість процесу обігу деревини за рахунок запровадження сертифікатів її походження, розпочато сертифікацію лісів за міжнародними стандартами. В той же час детальніший аналіз зміни частки збору за спеціалізоване використання лісових ресурсів у загальній сумі зборів за спеціальне використання природних ресурсів, що надходили до Зведеного бюджету за 1999—2006 рр., свідчить про певні негативні тенденції. Якщо у 1999 році частка даного збору становила 3,05%, то у 2006 році цей показник дорівнював 2,09%.

Це пов'язано з тим, що суми платежів за інші види природних ресурсів зростали більшими темпами. Хоча основний приріст був забезпечений внаслідок активізації ринку земель несільськогосподарського призначення за рахунок збільшення обсягів продажу найбільш ліквідних земельних ділянок в межах населених пунктів.

Оскільки об'єктами справляння збору за спеціальне використання лісових ресурсів є ліси державного та місцевого значення, то важливо детальніше вивчити тенденції його сплати в розрізі цих напрямів. Більшість лісів нашої країни мають державне значення, що пояснює значне переважання надходжень збору за результатами використання цих площ порівняно з лісами місцевого значення. Але слід відмітити прискорене зростання суми надходжень за спеціальне використання лісів місцевого значення. Якщо у 2001 році надходження за результатами оподаткування лісів загальнодержавного значення у 21,3 рази переважали аналогічні надходження від лісів місцевого значення, то у 2006 році це перевищення склало лише 3,5 рази. Це свідчить про суттєве розширення бази оподаткування лісів місцевого значення, оскільки місцеві громади отримали стимули для отримання додаткових надходжень до бюджету, посилюється контроль за діяльністю лісокористувачів.

Результати ґрунтовнішого економіко-статистичного аналізу тенденцій зміни надходжень збору в розрізі цих напрямків (рис. 2) свідчать, що зміну надходжень збору за спеціальне використання лісових ресурсів державного значення можна описати лінійною лінією тренду, а місцевого значення — експотенціальною, яка характеризується швидшим зростанням значень показника.

Підтримання існуючих тенденцій випереджаючого зростання надходжень збору за спеціальне використання лісових ресурсів місцевого значення вимагатиме посилення фіскальної віддачі даного збору, шляхом зростання як нормативів плати, так і подальшого розширення бази оподаткування.

Якщо аналізувати надходження

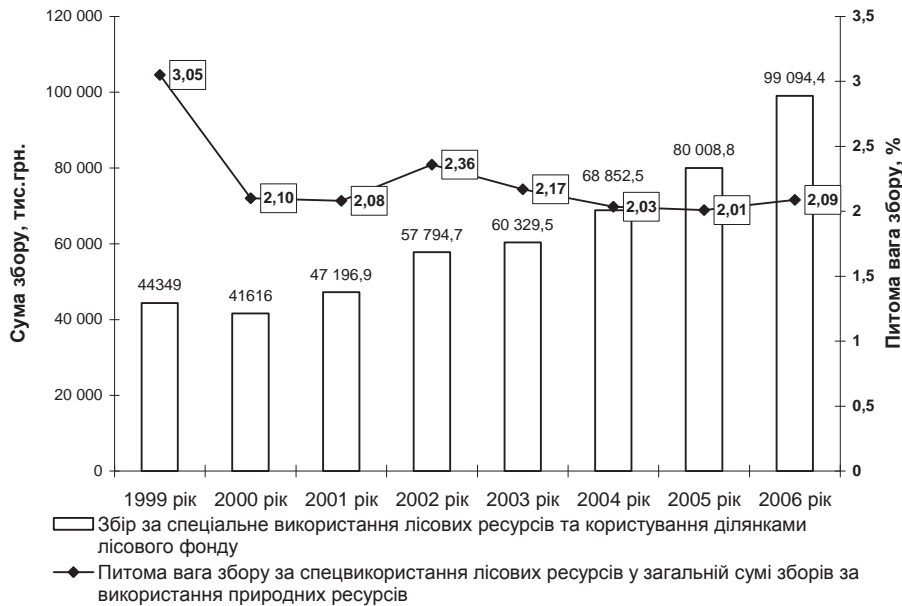

Рис. 1. Динаміка надходжень збору за спеціальне використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду до Зведеного бюджету України (за даними ДПА України)

зборів за спеціальне використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду в розрізі адміністративно-територіальних одиниць, то в першу чергу необхідно відмітити вплив об'єктивних факторів на їх розмір. Найбільша величина збору у 2005—2006 роках характерна для регіонів, що відзначаються найвищим рівнем лісистості. До того ж, спостерігався приріст цього показника по усіх регіонах.

Високий рівень надходжень плати за спеціальне використання лісових ресурсів та користування ділянками лісового фонду в Житомирській області зумовлений найбільшою площею земель лісового фонду, досконалішою віковою структурою лісового фонду (вищий відсоток стиглих деревостанів, ніж у сусідніх областях), високим рівнем організованості та впорядкованості лісгосподарських робіт, результативною діяльністю органів податкової

служби.

Порівняно низький рівень фіскальної віддачі характерний для таких забезпечених лісовими ресурсами областей, як Івано-Франківська, Рівненська, Волинська, Львівська, що пов'язано з наявністю на їх території значних площ лісів першої групи, які виконують природоохоронні функції, а господарське користування на цих ділянках обмежене.

Як позитив можна відзначити суттєве зростання суми сплати збору у регіонах, що не відзначаються значним лісоресурсним потенціалом. Наприклад, у м. Київ індекс росту цього показника становив 10,2, а у Донецькій області — 9,7. Суттєве зростання характерне і для Миколаївської (3,2), Кіровоградської (2,2), Харківської (2,2) областей (рис. 3). Натомість у лісосабезпечених регіонах індекс росту не перевищив 1,4. Це свідчить про обмеженість резервів зростання надходжень дано-

Рис. 2. Динаміка надходжень збору за спеціальне використання лісових ресурсів в розрізі основних джерел (за даними ДПА України)

го збору при збереженні існуючої системи фіскального регулювання лісокористування.

На перший погляд, вирішення завдання збільшення надходжень збору за спеціальне лісокористування може бути вирішене як шляхом зростання розміру такс відповідно до зміни рівня інфляції, так і за рахунок розширення податкової бази — запровадження попенної плати на заготівлю деревини від рубок пов'язаних з веденням лісового господарства (крім рубок догляду в молодниках). Можливе також застосування цих методів в комплексі. Але, з іншого боку, це може призвести до зростання вартості деревини та неефективності її переробки в межах країни, оскільки приватні підприємницькі структури, що займаються купівлею-продажем лісопродукції, націлені на вилучення максимальної ренти за використання даного ресурсу.

Тому перш ніж приймати рішення про зростання ставок плати або розширення бази оподаткування, потрібно посилити контроль за сферою обігу лісопродукції, щоб забезпечити прозорість усіх процесів купівлі-продажу та зменшити ризики безпідставного завищення цін та перерозподілу основної величини лісової ренти на користь підприємницьких структур, які не зробили адекватного внеску у її формування.

Підсумовуючи викладене вище, з'являється висновок про те, що існуюча система оподаткування лісокористування не відзначається диференційованістю щодо різноманітних порід дерев (твердолистяних, м'яколистяних), не стимулює постійних лісокористувачів до активізації ресурсозбереження та комплексності переробки сировини. Тому варто вдосконалити існуючу систему стягнення попенної плати, щоб підвищити фіскальну віддачу лісокористування. Для цього, в першу чергу, необхідно:

— внести зміни до нового Лісового кодексу України, які стосуються встановлення чіткого розподілу лісового податку між бюджетами різного таксономічного рівня, щоб усунути ручний режим фіскального регулювання лісокористування;

— переглянути методіку нарахування такс на деревину лісових порід шляхом перегляду принципу встановлення лісотаксових розрядів (має враховуватись не лише відстань між центром урочища і найближчим нижнім складом лісозаготівельника, а й порода деревини, її роль в нарощенні асиміляційного потенціалу);

— обласним радам народних депутатів розробити механізми стимулювання заліснення малопродуктивних земель і відпрацювати інструментальну базу оподаткування використання недеревної сировини та несировинних якостей лісу.

Однією з форм плати за ресурси лісу можуть бути фіксовані відрахування від вартості продукції лісозаготівель (матеріали круглі і дрова). Необхідність вказаної плати обумовлюється потребою залучення частини виручки від реалізації продукції лісозаготівель для відтворення лісосировинних запасів.

Сума збору, тис.грн.

Індекс росту

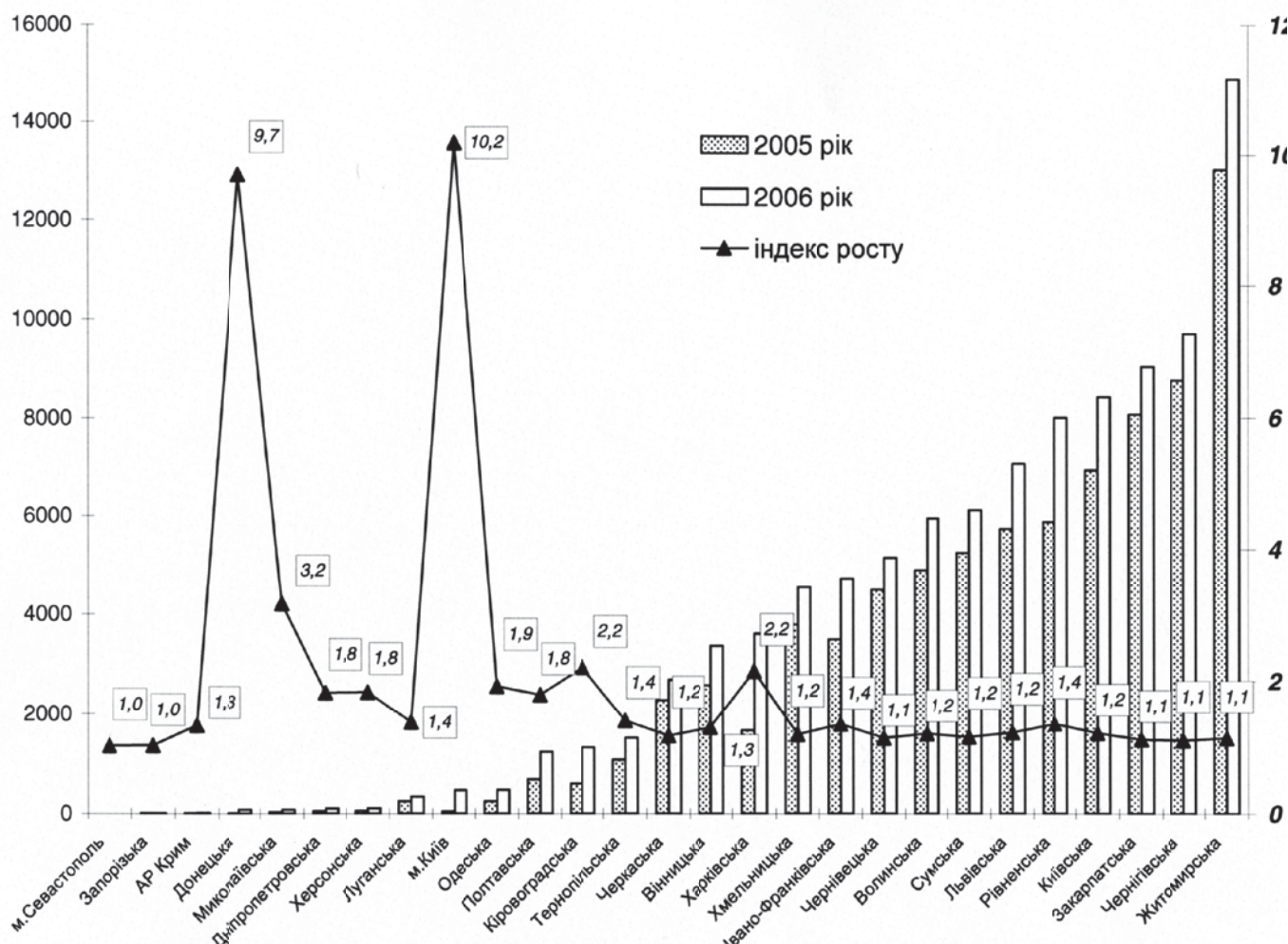

Рис. 3. Аналіз сплати збору за спецвикористання лісових ресурсів за 2005–2006 рр. в розрізі регіонів (за даними ДПА України)

Поряд зі спеціальними видами пропонуються також платежі, які пов'язані з використанням лісових ресурсів, але не є постійними. Це штрафні санкції і компенсаційні платежі за нераціональне лісокористування та заподіяння шкоди лісам [9]. Більше того, у зв'язку з невисоким рівнем лісистості території України, низьким рівнем стягнень плати за спеціальне використання лісових ресурсів варто переглянути перелік об'єктів лісокористування, що підлягають оподаткуванню, посилити диференціацію при встановленні платежів на окремі породи, особливо високоцінні.

Рентна лісоресурсна політика — це складова державної природно-ресурсної політики. Вона являє собою систему принципів підходів і напрямів лісогосподарської діяльності та відповідно їм сукупність лісівничих заходів на державному, регіональному і місцевому рівнях з метою ефективного забезпечення стягнення лісового доходу рентного характеру, його акумуляції та використання в народногосподарських цілях. Рентна лісоресурсна політика передбачає відповідне правове забезпечення. Як складова природно-ресурсної сфери, вона включає передусім податкову, бюджетно-фінансову (фіскальну), інституціональну, митну та

інші складові.

Різноманітність лісоресурсної ренти зумовлює різні форми її вилучення, що може набувати вигляду спеціальних видів плати за лісові ресурси: податків, платежів, зборів, орендної плати тощо. За економічною природою така система плати, як правило, формується за рахунок додаткового прибутку, адекватного лісоресурсній ренти, що виникає в кращих природно-економічних умовах. Така система рентоорієнтованого механізму плати за лісові ресурси функціонує у передових країнах світу. Стосовно лісових ресурсів України рентоорієнтована система плати може набувати вигляду: спеціального лісоземельного чи лісоресурсного податку, платежів, зборів, орендної плати за використання лісу в соціально-культурній сфері, туризмі, рекреації, мисливстві тощо.

Частка лісоресурсної ренти, яка належить народу (державі), може вилучатися із складу рентної плати, пов'язаної із наданням права користування землями лісового фонду (рекреація, мисливство, побічне лісокористування тощо), лісовими насадженнями на корені (лісоексплуатація) чи плати (як податку) за частину лісового ресурсу, який використовується в межах виділеного обсягу. Такі складові лісоресурс-

ної рентної плати визначаються як регулярні чи одноразові платежі.

Складова лісоресурсної ренти (неподаткова) обчислюється за результатами економічної вигоди від права користування землями лісового фонду чи лісовими ресурсами відповідно до законодавчих положень щодо лісооціночної діяльності та економічної (грошової) оцінки земель лісового фонду і лісових ресурсів. Форма, розмір (нормативи) лісоресурсної рентної плати визначаються за законодавчими актами та правовими угодами.

Податкова складова лісоресурсної ренти визначається як плата (збір), яка залежить від обсягів використаних лісових ресурсів і обсягів заготівлі лісопродукції. Об'єкти оподаткування лісових ресурсів, платники податків, нормативи, ставки плати (збору) повинні визначатися відповідними нормативно-правовими актами.

Власники земель лісового фонду і лісових ресурсів країн з ринковою економікою реалізують право користування ресурсами лісу через механізми ринкових рентних відносин. Основними формами такої реалізації є орендна плата, плата за використання лісових ресурсів та їх ціна встановлена на основі капіталізації рентного доходу.

Рентним лісовим доходом, точніше

тією частиною, що не залежить від лісогосподарської (підприємницької) діяльності, розпоряджається держава як власник лісових ресурсів. На власника лісу покладаються обов'язки щодо вилучення лісоресурсної ренти, їх раціонального розподілу та запобігання незаконного присвоєння.

Лісові ренти відрахування можуть мати вигляд процентних ставок від вартості заготовленої деревини чи одержаної від неї продукції, від ціни реалізації лісопродукції, від обсягу використання лісу як соціального (рекреаційного) чи природно-захисного фактора.

Рентна система плати за лісокористування повинна стати основним регулюючим механізмом лісогосподарського виробництва, вирівнювання економічних умов господарювання в регіональному аспекті, фінансового забезпечення виробничих структур галузі. Певна частина лісових рентних доходів лісових підприємств може також перерозподілятися серед міжгалузевих виробничих структур первинної обробки деревини і меблевого виробництва, торгових структур, у тому числі міжнародних (йдеться про сферу експортного та імпортного регулювання).

На нинішньому етапі лісоресурсна рента в Україні, можна сказати, не повністю належить власнику (державі). Через занижені ціни (такси) на ресурси деревини значна частина ренти перетікає, як правило, в деревообробне і меблеве виробництво, відчужується посередницькими структурами від торгівлі і перерозподіляється в галузях, які не є власниками лісових ресурсів. Тобто лісова рентна складова доходу зосереджується не у державі як власника лісів, а у лісоспоживачів. Ця складова доходу за своєю сутністю є перевищенням отриманого прибутку над нормативним рівнем. Реалізація рентної політики, виходячи з методологічних передумов функціонування держави як вищої управлінської ланки, повинна враховувати фактор привласнення ренти в інтересах народу. Ця умова вже давно реалізована передовими цивілізованими країнами світу.

Вдосконалення системи фіскальних регуляторів у структурі економічного механізму в сфері природокористування є неможливим без дії інституційних важелів, які охоплюють організацію управління, екологічну експертизу і паспортизацію в сфері природокористування, моніторинг стану навколишнього природного середовища та інформаційно-нормативне забезпечення, екологічний аудит господарської діяльності та контроль якості і екологічної безпеки кінцевої продукції, екологічний маркетинг, планування й прогнозування на всіх рівнях управління природокористуванням, розвинути систему екологічного інфраструктурного забезпечення, екологічну освітянську діяльність.

Ефективний перехід фінансових ресурсів у найприбутковіші галузі лісового комплексу неможливий без створення дієвої системи руху портфельних інвестицій, а це можна забезпечити за умов створення корпоративних структур та акціонерних товариств, акції яких розповсюджуватимуться на регіональному фінансовому ринку. Вони

відзначатимуться високою ліквідністю, адже наявність недеревної сировини завжди даватиме підприємствам лісогосподарського комплексу грошову виручку і дуже часто валютну [3].

Посилення фінансової спроможності органів місцевого самоврядування та господарюючих суб'єктів щодо інвестиційного забезпечення реалізації природоохоронних проектів передбачає динамічний і поступальний розвиток ринкової інфраструктури кредитування природоохоронної діяльності, сприяння формуванню банків і бірж екологічного спрямування, активніше використання торгівлі дозволами на викиди та скиди шкідливих речовин і випуск муніципальних боргових зобов'язань природоохоронного характеру.

З метою ефективного фінансування природоохоронної діяльності, особливо в умовах трансформації моделі національної економіки, коли гостро відчувається проблема наповнення бюджетів різного таксономічного рівня, варто концентрувати фінансові ресурси також у позабюджетних фондах, які мають конкретну функціональну спрямованість.

Позабюджетне фінансування має становити домінуючу частину витрат на здійснення природоохоронної політики. Для цього необхідна концентрація платежів за спеціальне використання природних ресурсів, надходжень від штрафів та компенсації шкоди, завданої внаслідок порушення природоохоронного законодавства, в Національному екологічному фонді, який діятиме на правах юридичної особи на загальнодержавному та регіональному рівнях.

Вагомим значення набуває також перегляд міжбюджетних відносин щодо розподілу ресурсних платежів в напрямі підвищення частки відрахувань у місцеві бюджети. Для регіонів аграрної орієнтації природні ресурси є чи не найвагомим чинником економічного зростання і збільшення надходжень від їх використання в обласні, районні, сільські та сільські бюджети дасть можливість посилити фінансову самодостатність територіальних утворень.

Районні ради та держадміністрації повинні ініціювати розвиток підприємницького сектору у локальних лісогосподарських комплексах, це в першу чергу стосується рекреаційного бізнесу, де чільне місце посів би "сільський туризм", що значно інтенсифікувало б грошові потоки у лісове господарство і відповідно збільшило приплив податкових надходжень у місцеві бюджети.

ВИСНОВКИ

Система оподаткування використання природних ресурсів на даний час виконує суто фіскальну функцію, що призводить до згортання податкової бази і як наслідок — надходження до бюджетів різного рівня ресурсних платежів є незначними. На порядок денний постала проблема перегляду нормативів плати за використання окремих видів природних ресурсів шляхом посилення диференційованості та рентної спрямованості. Ресурсні платежі мають виступати важливим фактором посилення фінансової самодостатності територіальних утворень і стимулюючим екологізацію виробництва ва-

жем. Варто в максимальній мірі використати досвід розвинених країн, щоб ресурсні платежі стали дійсно фіскальними інструментами, від результативності надходження яких залежить бюджетна стабільність як на національному, так і на регіональному рівнях. Необхідно надати органам місцевого самоврядування право вводити додаткові види платежів та зборів за використання ресурсів місцевого значення та елементів довкілля.

Україна не відзначається значним лісоресурсним потенціалом, тому його збереження і примноження є завданням державної ваги. Чи не вирішальне значення при цьому відіграють фіскальні регулятори, які на сьогодні несуть символічний характер. Тому варто їх вдосконалювати, щоб вони отримали стимулюючу спрямованість в питаннях ресурсозбереження та екологізації лісогосподарських робіт і спонукально спрямованість при використанні ліміту лісосічного фонду та збереженні оптимальної породно-вікової структури загального лісового фонду. Місцева влада має використати всі наявні можливості, які випливають зіснуючого законодавства, щоб місцевий лісоресурсний потенціал став одним з головних чинників соціально-економічного піднесення та наповнення бюджетів територіальних громад.

Література:

1. Антоненко І.Я. Формування плати за лісові ресурси та фінансове забезпечення їх відтворення // Збірник наукових праць. Економіка природокористування і охорони довкілля — Київ: РВПС України НАН України, 2000. — С.193—199.
2. Буркинський В., Галушкіна Т. Глобалізація економіки та національна екологічна доктрина // Економіст. — 2002. — № 3. — С. 20—23.
3. Голян В.А. Пріоритети оподаткування лісокористування в нових економічних умовах // Науковий вісник Полтавського національного технічного університету ім. Ю. Кондратюка. Економіка і регіон. — 2007. — № 1 (12). — С. 75—79.
4. Данилишин Б.М., Міщенко В.С. Рентна політика в Україні. — К.: ЗАТ "Нічдава", 2004. — 68 с.
5. Дьяченко Я.Я. Интенсификация использования и воспроизводства лесосырьевых ресурсов Украины. — К.: Наукова думка, 1992. — 122 с.
6. Коваль Я.В., Бондар В.С., Голуб О.А. Проблеми модернізації лісового сектору економіки України // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право): Наук. журнал. — Вип. 1-2 / Голов. ред. О.П. Степанов. — К.: НАУ, 2004. — С. 350—355.
7. Мишенин Е.В., Паламарчук В.А. Формирование финансово-правового механизма функционирования лесного комплекса // Стратегія розвитку України: Наук. зб. — Вип. 6 (13) / Голов. ред. О.П. Степанов. — К.: КНЕУ, 2002. — С. 45—77.
8. Піхощкий В.Ф. Ресурсні платежі та місцеві податки і збори: Навчальний посібник. — К.: ВД "Професіонал", 2005. — 304 с.
9. Хвесик М.А., Голян В.А. Інституціональна модель природокористування в умовах глобальних викликів: Монографія. — К.: Кондор, 2007. — 480 с.